

4. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 3. – С. 283-582.
5. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / Василий Сухомлинский. – Харків : Акта, 2012. – 563 с.

Грона Н.В.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ ПОТРЕБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ
МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ХОДЕ ТЕКСТОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассмотрена проблема развития творческих потребностей учащихся младшего школьного возраста сквозь призму педагогических взглядов В. Сухомлинского. В публикации определены отдельные аспекты речевой подготовки к текстовой деятельности на уроках украинского языка в ходе создания текстов-описаний. При создании текстов-описаний учитель предлагает ученикам различные приемы работы, в частности прием лингвистического эксперимента. Автор доказывает мысль, что творчество невозможно без продуктивной деятельности, ведь включение младшего школьника в деятельность с целью творческой самореализации – процесс длительный и требует от учителя организовать работу так, чтобы вызвать у школьника потребность в творческой деятельности.

Ключевые слова: творческие потребности, творчество, учащиеся младшего школьного возраста, украинский язык, текстовая деятельность, текст-описание.

Hrona N.V.

DEVELOPMENT OF CREATIVE NEEDS OF PUPILS
OF PRIMARY SCHOOL AGE DURING TEXT ACTIVITIES

The problem of creative needs of pupils of primary school in the light of pedagogical views of Sukhomlynskiy is researched in this article. The publication identifies some aspects of speech preparation for text activities during lessons of Ukrainian language with the help of creation of text descriptions. The author proves the idea that creativity is not possible without productive activity, because the process of involvement of pupils of primary school in activities for creative self-realization is long and it requires definite organization of work which causes a need in creative activities and opens the creator in every child.

Preparatory phase requires special attention during the creating of text descriptions. During this phase we emphasize the attention of primary school pupils on lexical work. It consists not only in the interpretation of unknown words to the pupils, but, above all, it is the enrichment and enhancing of their vocabulary. Teacher can offer to their pupils a variety of techniques, including method of linguistic experiment which consists in clarifying of various linguistic elements to determine their characteristics, optimal conditions of their usage during the process of creating of text descriptions for teaching primary school pupils to have eyes on what they say, to mark essential features of objects and then to create their own texts. Forming of the easiest literary concepts (without usage of terms) is needed for proper reception of literary work and text of their own by primary school pupils.

Keywords: creative needs, creativity, pupils of primary school age, Ukrainian language, text activities, text-description.

УДК 371(09)

Калініченко Л. М.*

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ
У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО ЯК ІМАНЕНТНО
ВЛАСТИВОЇ ПОТРЕБИ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ

У статті проаналізовано ключові ідеї В. Сухомлинського щодо формування творчого мислення молодших школярів як іманентно властивої потреби життєтворчості. Акцентовано увагу на виокремленні у творах педагога концептуальних засад, чинників, умов та засобів формування творчого мислення в учнів початкової школи. Розкрито роль творчого

* © Калініченко Л. М.

мислення в авторській педагогічній системі всебічного розвитку молодших школярів, розробленій В. Сухомлинським та втіленій ним у навчально-виховний процес Павлівської школи. Показано невичерпний дидактичний та виховний потенціал педагогічної спадщини ученого, обґрунтовано актуальність використання його ідей у сучасному навчально-виховному процесі.

Ключові слова: педагогічна спадщина В. Сухомлинського, творче мислення, творчість, творча діяльність вчителя, творча особистість молодшого школяра.

Сучасне реформування системи освіти в Україні пов'язане не лише з радикальними змінами, а й з добором кращих зразків інтелектуального й духовного педагогічного досвіду людства. Мету, зміст і стратегічні напрямки зрушень у цій соціальній галузі життя держави на законодавчому рівні визначено відповідно до світових стандартів, про що йдеться у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки (2011), законах України «Про освіту» (1991, 2006), «Про загальну середню освіту» (1999). Однак ефективно оновлювати освіту неможливо без знань про те, як вона розвивалася в минулому, без урахування і використання історичних культурних надбань українського народу. У галузі шкільної педагогіки значний внесок у розвиток теорії і практики навчання зробив видатний український учений Василь Сухомлинський. Переконані, що його надбання й донині містять невичерпний дидактичний і виховний потенціал.

Вітчизняні науковці-дослідники приділяють значну увагу вивченню творчої спадщини великого педагога. Так, теоретико-методологічні засади розумового розвитку та розумового виховання учнів як однієї з ланок формування творчої особистості в педагогічній спадщині ученого досліджували М. Антонєць, Н. Безлюдна, М. Дубінка, Є. Коваленко, К. Кривошеєнко, А. Розенберг, О. Савченко, О. Сухомлинська. Проблему трудового виховання особистості як важливого складника розвитку її творчих можливостей, умов для розкриття творчих здібностей школярів у доробку вченого вивчали Л. Абрамова, Н. Калініченко, О. Максимчук, А. Соколовська. Роль учителя у формуванні творчого мислення молодших школярів, виявлення можливостей та ефективності впливу педагога на цей процес досліджували Г. Бондаренко, М. Боришевський, С. Сисоєва, С. Юр'єва.

Учителі-практики намагалися втілити ідеї великого педагога в сучасний навчально-виховний процес. Однак, на нашу думку, дослідження проблеми формування творчого мислення молодших школярів у творчому доробку ученого ще далеко не вичерпано. Тому мета статті – проаналізувати педагогічні ідеї про формування творчого мислення молодших школярів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського з позицій сьогодення.

Проблему формування творчого мислення молодших школярів учений розглядав у багатьох своїх творах – «Сто порад вчителів» [15], «Павлівська середня школа» [10], «Розмова з молодим директором» [13]) та у низці статей – «На трьох китах» [9], «Гармонія трьох начал» [8], «Розумова праця і зв'язок з життям школи» [14], «Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів» [12], «Вчити вчитися» [7], «Урок і знання» [6], «Проблема виховання всебічно розвиненої особистості» [11]), «У центрі уваги – розумова праця» [17].

В. Сухомлинський розробив і втілював у навчально-виховний процес Павлівської школи авторську педагогічну систему всебічного розвитку молодших школярів. «Здійснення всебічного розвитку вимагає глибокого переплетення і взаємного проникнення розумового, фізичного, морального, трудового, естетичного виховання, щоб усі ці сторони виховання являли собою єдиний цілісний процес», – писав він у творі «Павлівська середня школа» [10, с. 15]. Як зазначає академік О. Савченко, у центрі створеної Василем Олександровичем системи перебуває особистісний розвиток учня, який одночасно є і метою процесу навчання, і самоцінністю. Учений довів, що

гуманізація навчально-виховного процесу, дотримання природовідповідності у поєднанні з розвитком мислення, творчості та самостійної діяльності школярів є провідними принципами цілісного підходу до всебічного розвитку молодших школярів, важливими складниками якого він вважає розумовий розвиток та розумове виховання особистості, у процесі чого формується творче мислення учнів. «Розумове виховання завжди було і буде однією з головних ланок навчально-виховного процесу», – зазначає учений [10, с. 208].

У розділі «Розумове виховання» монографії «Павлівська середня школа» (1969) педагог детально висвітлив питання розвитку молодшого школяра, наголошуючи: «Розумове виховання передбачає набування знань і формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних і творчих здібностей, вироблення культури розумової праці, виховання інтересу й потреби в розумовій діяльності, у постійному збагаченні науковими знаннями, в застосуванні їх на практиці» [10, с. 206]. Найважливішим засобом розумового виховання вчений називав навчання. Успіх розумового виховання у процесі навчання, за В. Сухомлинським, визначають такі фактори, як багатство всього духовного життя школи; духовне багатство вчителя, широта його світогляду, його ерудиція, культура; зміст навчальних програм; характер методів навчання; організація розумової праці учнів на уроках і вдома [10, с. 207]. На думку педагога, саме у процесі навчання здійснюється головна мета розумового виховання – розумовий розвиток. Про розвивальну функцію навчання, роль навколишнього світу в розвитку мислення учений пише так: «Вчитимо дитину думати, відкриємо перед нею першоджерело думки – навколишній світ. Дамо їй найбільшу людську радість – радість пізнання» [10, с. 172-173]. Природу педагог розглядав як невичерпне джерело думки, школу розвитку розумових здібностей. «Не пасивне милування, а діяльне активне пізнання як творчість – ось найтонша сфера діяльності, де знаходиться невичерпне джерело розумового збагачення і розвитку», – наголошував він [10, с. 402].

У багатьох своїх дослідженнях В. Сухомлинський обґрунтовує діалектичний взаємозв'язок особистості і середовища, їх взаємовплив і взаємодію. Водночас він застерігав, що «...завжди треба пам'ятати, що розумова вихованість не рівнозначна обсягу набутих знань: вся суть в тому, як відбувається життя знань у складній і багатогранній діяльності людини» [15, с. 11].

Учений пов'язував розумове виховання особистості з її потребами, з її працею, з духовним життям. Водночас Василь Олександрович наголошував, що уміти творчо мислити, бути розумним повинен і майбутній математик, і майбутній тракторист, а «розум повинен давати щастя насолоди культурними й естетичними цінностями» [13, с. 324].

Твори педагога свідчать, що майстерність учителя виявляється в умінні вчити дітей мислити. «Повноцінне навчання, тобто навчання, яке розвиває розумові сили і здібності, було б немислимим, якби не спеціальна спрямованість, скерованість навчання – розвивати розум, виховувати розумну людину навіть за умови відносної незалежності розумового розвитку, творчих сил розуму від обсягу знань», – писав В. Сухомлинський [13, с. 97].

Розкриваючи поняття «творчість», учений зазначав, що воно полягає у єдності інтелекту, волі, моральних якостей, емоцій дитини як глибоко своєрідної сфери її духовного життя. Крім того Василь Олександрович дає тлумачення поняття «ступінь творчості», під яким розуміє особливу спрямованість інтелекту, особливий взаємозв'язок між інтелектуальним життям учня та його виявами в процесі активної діяльності. Творчий процес, на думку педагога, є інтелектуальною працею, у результаті якої діти розвивають свої творчі розумові здібності, набувають знань, практичних умінь і навичок [10, с. 78].

Молодший шкільний вік В. Сухомлинський розглядає як найбільш сензитивний період до розвитку творчості. Він дає власне тлумачення поняття «дитяча творчість», яке

спирається на такі критерії – створення учнем суб'єктивно нового в зовнішньому світі, вияв нового в зовнішньому світі та нового в собі (йдеться про суб'єктивну перебудову, зростання особистості). Педагог розумів, що саме в цьому віці закладаються, розвиваються і формуються основні здібності дитини. Саме тому, на думку ученого, передусім треба розвивати мислення і мову. «Розумове виховання, – пише В. Сухомлинський, – завжди було і буде однією з головних ланок навчально-виховного процесу» [7, с. 445]. Розумове виховання є складним педагогічним процесом. Його не можна звести лише до теоретичного засвоєння понять, нагромадження знань, воно охоплює всі сторони життєдіяльності дитини: засвоєння знань, які нагромадило людство за всю історію свого існування; розвиток здібностей до пізнавальної діяльності і творчого мислення; формування наукового світогляду; включення дитини в чуттєво-практичну діяльність з перетворення світу і пристосування її до потреб та інтересів людини. Останнє має особливе значення в розумовому вихованні учнів. В. Сухомлинський підкреслював, що «...осмислювання понять – лише один бік розумового розвитку дітей. Дитина повинна думати, працюючи руками, і працювати руками, думаючи» [10, с. 16].

У статті «Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів» (1962) учений наголошує на такій важливій умові здійснення творчих нахилів школярів, як постійне тісне спілкування учнів у процесі творчої праці [12, с. 131].

Поділяємо думку В. Сухомлинського щодо необхідності акцентувати увагу освіти на формуванні творчої особистості школяра, що дасть змогу не лише оволодіння міцними знаннями, а й сприятиме виробленню особливих якостей характеру, нестандартності та оригінальності мислення, потреби дитини у творчій самореалізації.

Оскільки навчально-виховний процес є неперервним, а його головна мета полягає у формуванні гармонійної, всебічно розвиненої особистості, то пізнавальний компонент у структурі творчої особистості посідає важливе місце. При цьому розумові операції є головними механізмами творчого мислення молодших школярів. Тому В. Сухомлинський приділив надзвичайну увагу розвитку їхнього інтелекту, зокрема інтелектуально-логічних здібностей (уміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо), інтелектуально-евристичних здібностей (уміння уявляти, фантазувати, висувати ідеї та творчо застосовувати одержані знання на практиці та в повсякденному житті), здібностей до самоорганізації (наполегливість у доведенні справи до кінця, вольові зусилля) [10, с. 68].

Авторську систему формування творчої особистості педагог називає «гармонією педагогічних впливів». Вона, за В. Сухомлинським, містить такі компоненти: природа і краса, співпереживання, творча думка, творча праця. Усі згадані впливи наповнювали навчально-виховний процес Павлівської школи: і шкільні навчальні предмети, і позакласну шкільну роботу (індивідуальну, групову, масову), а також різні форми творчої соціальної діяльності.

У працях «Павлівська середня школа», «Сто порад учителеві» окреслено основні творчі якості молодших школярів, які мають у них формуватися, а саме: спостережливість, здатність уявляти, фантазувати, відчувати гумор, уміння абстрагуватися, наполегливість у доведенні справи до кінця, уміння зберігати в пам'яті вивчене, вироблення в учнів уміння творчо застосовувати на практиці одержані знання, гнучкість мислення, здатність аналізувати та синтезувати, давати критичну оцінку своїй роботі, здатність знаходити різноманітні способи розв'язання завдання, відчуття краси. Виокремлював педагог і необхідність творення. Підтримуємо думку ученого: учень, у якого добре розвинені творчі якості, має добре сформоване творче мислення. Слід зазначити, що розвиток творчих якостей В. Сухомлинський розглядав не як цілеспрямований вплив, а з точки зору самовиховання – пропускання учнями усього впливу учителя через власну систему потреб, цінностей, інтересів [10, с. 225].

У педагогічному доробку В. Сухомлинського багато уваги приділено дослідженню умов, за яких ефективно формується творче мислення молодшого школяра. До них педагог відносить: творчу діяльність учителя, взаємозв'язок між розумовою та фізичною творчою працею, атмосферу емоційного комфорту, використання активних форм діяльності учнів, у результаті чого в дітей розвиваються творчі здібності. Особливу увагу педагог приділяв творчій діяльності вчителя, яка полягає в усвідомленні ним своєї соціальної відповідальності, у прагненні працювати творчо, у застосуванні наукової теорії, у веденні дослідницької роботи для проникнення в суть педагогічних явищ, осмислення їх, проектування розвитку творчої особистості дитини.

Розвиток творчого мислення у В. Сухомлинського тісно переплетений з питаннями фізичної і виробничої праці. Так, про їх єдність він концентровано написав у статті «Гармонія трьох начал» (1970) [8, с. 571]. Суть практичної реалізації взаємозв'язку між розумовою та творчою фізичною працею В. Сухомлинський вбачав у виборі для навчально-виховного процесу таких видів діяльності, які б вимагали втілення думки учня, його конкретного задуму з метою створення чогось нового. До таких видів діяльності педагог відносив сільськогосподарське дослідництво, конструювання і моделювання, вибір способів обробки матеріалів, вибір інструментів і механізмів для виконання певних завдань.

Тонкий психолог, В. Сухомлинський чутливо розумів важливість емоційного настрою дитини під час певної діяльності, тому виокремлював аспект створення у неї емоційного комфорту. Це передбачало розвиток та зміцнення в дитини оптимістичної впевненості в можливості успішного подолання перешкод. На практиці педагог досягав емоційного комфорту створенням атмосфери душевної рівноваги, ситуації очікування, успіху, а також завдяки об'єктивній оцінці трудових зусиль дитини, збіжністю бажань та інтересів учителя і учня, атмосферою творчої співпраці і обов'язково – самодіяльності учнів.

У статті «У центрі уваги – розумова праця» (1965) В. Сухомлинський зазначав, що «засвоєння знань є там, де знання стають для учня чимось своїм, що зачіпає власні думки, почуття, спонукає до пошуків, які породжують потреби. Засвоєння – це активне думання, міркування над фактами, дослідницький підхід до речей, предметів, фактів, явищ. А активне думання починається там, де учень користується поняттями, судженнями, умовиводами, застосовує їх» [17, с. 619]. Зазначаючи, що дитячим рокам характерна здатність до захоплення пошуком невідомого, незвичайного, учений радив учителям приділяти особливу увагу в цьому віці формуванню пізнавальної активності учнів, самостійності в початковій діяльності, розвитку їхньої ініціативності, активності, тобто всілякому розвитку творчого інтелектуального потенціалу кожного школяра. Ефективними засобами для реалізації таких завдань, на думку вченого, є використання в навчанні елементів наукового та художнього пошуку, проблемного навчання, дослідницької роботи, форм колективної праці в поєднанні з індивідуальним підходом до кожної особистості. Педагог надавав виняткового значення дослідницькому характеру розумової праці, бо, спостерігаючи, думаючи, вивчаючи, зіставляючи, діти знаходять істину або ж бачать, що для її відкриття потрібні нові спостереження, потрібне читання, експериментування, нове знання. Упровадження дослідницького підходу, за В. Сухомлинським, сприяє «засвоєнню знань активними зусиллями: узагальнювальні поняття, висновки, умовиводи формуються не шляхом заучування, а шляхом дослідження явищ і фактів» [6, с. 58].

У педагогічній системі формування всебічного розвитку молодших школярів В. Сухомлинський врахував ідеї видатного психолога Л. Виготського щодо провідної ролі навчання у процесі розвитку дітей, ідеї академіка Г. Костюка про особистісний підхід. Так, за Л. Виготським, навчання з орієнтацією на зону найближчого розвитку дає змогу вести розвиток вперед та враховувати індивідуальні особливості дитини [6, с. 77-78]. Погоджуючись з цим твердженням, В. Сухомлинський у статті

«Розумова праця і зв'язок школи з життям» (1959) поширив його на галузь дидактики: «Мислення, думання стає розумовою працею тоді, коли воно цілеспрямоване, тобто є розв'язуванням завдання. Чим більше зумів вчитель надати мислительній діяльності учнів характеру розв'язування завдань, тим активніше вступають у цю діяльність сили їхнього розуму, тим ясніші перешкоди й труднощі і, отже, розумова праця є ніби подоланням труднощів» [14, с. 56].

Г. Костюк згідно зі своєю концепцією проблеми розвитку та навчання розглядав в діалектичному взаємозв'язку, зазначаючи, що між навчанням і розвитком існує тісний взаємозв'язок, динаміка та характер якого значною мірою визначається тим, як будується та відбувається процес навчання, чого і як вчать учні, якою мірою навчання спрямоване на розвиток [6, с. 56]. У статті В. Сухомлинського «Проблема виховання всебічно розвинутої особистості» (1976) знаходимо його екстраполяцію погляду Г. Костюка на шкільний навчальний процес, мета якого полягає в тому, щоб процес опанування знань забезпечував оптимальний рівень загального розвитку, а загальний розвиток, якого досягають у процесі навчання, сприяв успішному оволодінню знаннями [11, с. 14].

Отже, основними засобами формування творчого мислення молодшого школяра В. Сухомлинський називає систему уроків мислення, систему уроків читання і літературного творчого розвитку, систему трудового виховання. Уроки мислення для педагога є активною розумовою працею, у ході якої діти на практиці застосовують отримані знання та розвивають творчі розумові здібності [10, с. 239]. Система уроків читання та літературного творчого розвитку мала на меті формувати творчого читача, який через книги засвоює життя, виховує самого себе, розвиває уміння та навички творчої літературної діяльності, потребу в ній. Система трудового виховання спрямовувалася педагогом на осмислення дітьми закономірностей природи, усвідомлення творчого характеру трудових операцій, оволодіння уміннями та навичками, створення матеріальних цінностей [там само, с. 241].

На думку В. Сухомлинського, майстерність учителя полягає насамперед в умінні навчити школярів мислити. Кожен учитель має працювати над підвищенням рівня розумового розвитку дітей, інакше «без цього школа перестане бути школою...». У процесі навчання вчитель має стати організатором та керівником пізнавальної діяльності учнів, створити умови, за яких школярі матимуть можливість найбільш продуктивно та раціонально розвивати мислення, зокрема і творче.

Усю діяльність молодших школярів учений пов'язував безпосередньо з розвитком їхніх розумових здібностей, що розвиваються в процесі оволодіння знаннями. Головна умова успіху при цьому, – стверджував В. Сухомлинський, – навчання із захопленням, постійна турбота вчителя про те, щоб кожен учень досягав успіху, відчував упевненість у своїх силах. А тому важливе завдання школи має полягати у тому, щоб дати дитині радість праці, радість успіху у навчанні [10, с. 247].

Підсумовуючи стверджуємо, що основними концептуальними засадами формування творчого мислення учнів початкової школи, за В. Сухомлинським, є: дитиноцентризм, урахування особливостей розвитку дитячого організму в різні вікові періоди, глибоке розуміння індивідуальності та неповторності кожної дитини, віра у творчі можливості маленької особистості, створення сприятливих умов для розкриття потенційних можливостей, здійснення індивідуального та диференційованого підходів до школярів, проектування розвитку особистості, розроблення та поступове впровадження у практику школи ідей розвивального навчання.

Вивчення творчої спадщини В. Сухомлинського дало можливість виокремити чинники, які впливають на формування творчого мислення учнів початкової школи. До них відносимо: пізнавальний інтерес як активізація творчих сил учнів у процесі осмислення навчального матеріалу, дослідження, урахування вчителем психологічних типів людей – «мрійників» і «теоретиків», організація колективної творчої діяльності

з провідною домінантою автономного «я», створення творчого клімату як у школі, так і в сімейному вихованні, чітке виокремлення в змісті шкільної освіти знань, що мають бути запам'ятовані, забезпечення зв'язку навчання з життям, упровадження в початкову школу синтезу засобів мистецтв, урахування індивідуальних синтетивних творчих періодів, естетизація всіх видів творчої діяльності дітей.

З'ясовано, що основними умовами формування творчого мислення є: творча діяльність учителя, взаємозв'язок між розумовою та фізичною творчою працею, атмосфера емоційного комфорту, використання таких активних форм діяльності учнів, у результаті яких розвиваються творчі здібності дітей. Показано, що процес формування творчого мислення учнів у Павлівській школі будувався на гуманістичних засадах, провідною ідеєю яких була теза про те, що кожна дитина може стати неповторним творцем матеріальних та духовних цінностей.

На нашу думку, педагогічний досвід розв'язання проблеми формування творчого мислення учнів початкової школи В. Сухомлинського має неоціненне теоретичне та практичне значення і для сучасних учителів. Положення ученого про визначення шляхів та засобів формування творчого мислення значно збагачують вітчизняну теорію та практику, служать основою для аналізу та розвитку сучасних проблем педагогічної науки.

Ідеї, висунуті В. Сухомлинським у другій половині ХХ ст. щодо проблеми формування творчого мислення учнів початкової школи є актуальними і сьогодні. Використання їх на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти забезпечить формування творчої особистості, здатної відкривати нове, висувати нестандартні способи розв'язання проблем, створювати матеріальні та духовні цінності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в дослідженні уроків мислення серед природи у педагогічній спадщині В. Сухомлинського та їх впровадженні в навчально-виховний процес сучасної шкільної освіти.

Література:

1. Бондаренко Г. Л. Проблема формування творчої особистості молодшого школяра в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / Г. Л. Бондаренко // Матеріали Четвертих Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський і сучасність» / за упоряд. і ред. М. Я. Антонця. – Вінниця, 1997. – С. 103-107.
2. Закон України «Про загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (Зчитано з екрану 15.06.2015).
3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (Зчитано з екрану 15.06.2015).
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (Зчитано з екрану 15.06.2015)
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
6. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
7. Сухомлинський В. О. Вчити вчитися / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 5. – С. 426-435.
8. Сухомлинський В. О. Гармонія трьох начал / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 5. – С. 569-576.
9. Сухомлинський В. О. На трьох китах / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 5. – С. 339-342.
10. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 4. – С. 7-392.
11. Сухомлинський В. О. Проблема виховання всебічно розвиненої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 1. – С. 5-208.

12. Сухомлинський В. О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 5. – С. 123-138.
13. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 4. – С. 393-620.
14. Сухомлинський В. О. Розумова праця і зв'язок з життям школи / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 5. – С. 53-68.
15. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 419-657.
16. Сухомлинський В. О. Урок і знання / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 5. – С. 366-370.
17. Сухомлинський В. О. У центрі уваги – розумова праця / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 4. – С. 619.

Калиниченко Л. Н.

ФОРМИРОВАНИЕ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ
В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ В. СУХОМЛИНСКОГО
КАК ИМАНЕНТНО ПРИСУЩЕЙ ПОТРЕБНОСТИ ЖИЗНЕТВОРЧЕСТВА

В статье анализируются ключевые идеи формирования творческого мышления младших школьников как имманентно присущей потребности жизнетворчества в педагогическом наследии В. Сухомлинского. Акцентировано внимание на основных концептуальных положениях, факторах, условиях и средствах формирования творческого мышления учащихся начальных классов. Раскрыта роль творческого мышления в авторской педагогической системе всестороннего развития младших школьников, разработанной и воплощенной В. Сухомлинским в учебно-воспитательном процессе Павлышской школы. В статье указано на актуальность использования идей великого педагога в современном учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: педагогическое наследие В. Сухомлинского, творческое мышление, творчество, творческая деятельность учителя, творческая личность младшего школьника.

Kalinichenko L.M.

FORMING OF CREATIVE THINKING AMONG JUNIOR SCHOOLCHILDREN IN PEDAGOGICAL
HERITAGE OF V. SUKHOMLYNSKIY AS IMMANENT INHERENT NEED IN LIFE CREATIVITY

Pedagogical ideas about forming among pupils of primary school creative thinking as aesthetic need of their lives written by V. Sukhomlynskiy are researched in the article. The author exposes the main conceptual contents about forming of creative thinking among young schoolchildren in V. Sukhomlynskiy's inheritance. Methods and systems that can ensure effective development of personality are disclosed in the article. The problem of creative thinking is considered as the main condition of forming of creative personality of primary school pupils in pedagogical heritage of V. Sukhomlynskiy. In the period of development of Ukraine we can find out the increase of scientists' and society's interest to historical achievement of great pedagogue. The attention to the inheritance of the past intensifies by necessity in reconsideration of many events, phenomena, assessments of activity of society in a whole. V. Sukhomlynskiy considers primary school age as sensitive period of creativity. The author exposes the main conceptual contents about forming among primary school pupils creative thinking in V. Sukhomlynskiy's inheritance. Basic components of forming of creative thinking are distinguished and are shown in pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynskiy. Famous teacher and scientist V. Sukhomlynskiy had concrete ideas about problem of forming of creative thinking that were in the 20-th century and they are still actual nowadays. Their using at modern stage of native education's development will provide forming of creative personality.

Keywords: pedagogical heritage of V. Sukhomlynskiy, creative thinking, creativity, creative activity of teacher, creative personality of junior schoolchild.

Рецензент: Кохановська О. В.